

LES CONSTITUCIONS SINODALS DE SOLSONA I LA REFORMA CATÒLICA (1630–1751)

Enric Moliné

Les sinodals de l'any 1630

Miguel Santos de San Pedro va ser bisbe de Solsona des de 1624 fins a 1631, el tercer en ocupar aquella seu erigida de bell nou l'any 1593¹. Segons explica ell mateix en el pròleg al volum de constitucions sinodals que va fer imprimir, així que arribà a Solsona féu la visita canònica a la catedral i, a continuació, a tots els llocs i esglésies del bisbat, fins als més inaccessibles, en molts dels quals, diu potser una mica retòricament, mai no s'havia vist un bisbe ni s'hi havia administrat el sagrament de la confirmació.

Acabada la visita, continua explicant, volia convocar un sínode per a dotar de lleis el nou bisbat, que no en tenia; però nomenat virrei de Catalunya, va estar malauradament allunyat de les seves responsabilitats pastorals durant dos anys i quatre mesos. Quan les va poder reprendre, va convocar novament el sínode diocesà on es van aprovar amb vot unànime les constitucions que ara s'imprimien, preparades per "homes prudents i experts en teologia i dret canònic i civil", i ordenades en cinc llibres segons la disposició de les decretals². Des del primer moment queda, doncs, clara la iniciativa del bisbe.

A primer cop d'ull, aquest volum és molt diferent dels que s'imprimien en aquella època en altres llocs i que solien recopilar constitucions procedents dels diversos sínodes que s'hi havien celebrat al llarg dels segles. D'aquest estil eren les *Constitucions Sinodals* impreses als bishats de Vic (1591), Barcelona (1600), Girona (1606), Tortosa (1616), Urgell (1632) i Lleida (1691), i a l'arxiprestat d'Àger (1648), com també les *Constitucions Provincials* de Tarragona (1584)³. En canvi, les de Solsona de 1630 procedien d'un sol sínodo

1. D'aquest bisbe, com de moltíssimes altres coses, en dóna una àmplia notícia l'historiador del bisbat de Solsona DOMINGO COSTA BAFARULL, traspassat en 1806, en el seu llibre *Memorias de la Ciudad de Solsona y su Iglesia*, imprès tardanament a Barcelona en 1959, ps. 368–370.

2. MICHAEL SANTOS DE SAN PEDRO, *Constitutiones Synodales*, Barcelona 1630, 155 fulls numerats més 6 sense numerar de pròleg, índexs i fe d'errates, 20x14 cm. Les paraules del pròleg del bisbe, dedicat "ad clerum Coelsonensem", omplen sis pàgines.

3. Sobre els sínodes i les sinodals del bisbat d'Urgell, vegeu ENRIC MOLINÉ, *Els sínodes d'Urgell del segle XVI i la reforma catòlica*, dins Urgellia X (1990–1991), pàgines 407–468; *Les constitucions sinodals impreses del bisbat d'Urgell*, dins Església d'Urgell 207 (febrer 1992), pàgines 5–8.

de i pretenien establir de nova planta normes diocesanes generals en un bisbat que fins llavors no les tenia perquè era de creació molt recent.

Aquesta diferència, però, és més aviat formal. D'una banda, els reculls esmentats tot sovint s'havien preparat precisament amb ocasió d'algun sínode important on s'havien fet moltes constitucions noves que ocupaven un lloc prominent en la recopilació. D'una altra, també el de Solsona incorporava algunes constitucions antigues de Tarragona o d'altres procedències. De totes maneres, cal pensar que si tots els reculls reflecteixen les preocupacions predominants al moment que es preparen, les de Solsona ho deuen fer de manera encara més acusada precisament a causa de la seva novetat.

Precedents immediats: els decrets episcopals de 1624

Tres decrets del bisbe Santos signats el 5 d'octubre de 1624 al palau episcopal de Solsona, quan feia ben poc temps que era a la diòcesi, anuncien des del començament el seu programa pastoral. Convé que ens els mirem amb algun detall, perquè moltes de les seves disposicions passaran a les sinodals, de vegades quasi literalment.

El primer d'aquests decrets tracta de la correcció amb què s'han de comportar els fidels dins les esglésies, amb referències al Concili de Trento i a prescripcions del papa Pius V⁴. No s'ha de passejar per l'església mentre s'hi diu missa o s'hi predica, o entrar-hi amb farcells i coses de menjar i beure; no s'ha de seure d'esquena al Santíssim Sagrament o pujar als altars per veure millor les cerimònies; no han de tractar els homes amb les dones; si hi ha pobres que demanen almoïna, ho han de fer a la porta i no dins el temple. S'ha d'estar a l'església amb humilitat i devoció, quiets i pregant, amb el cap descobert, inclinant-lo quan se senti el nom de Jesús, agenollant-se per a adorar el Santíssima Sagrament. No hi ha d'haver soroll ni enraonadisses dins els temples, l'ambient dels quals, pel que es deixa entendre, devia ser més aviat tumultuós⁵.

4. Ocupen els folis 117r–123r del volum de *Constitutiones Synodales*.

5. "La invenció del silenci", ha titulat precisament HENRY KAMEN l'esforç per retrobar el recolliment en els llocs i actes religiosos, en el seu magnífic i recent estudi sobre la reforma catòlica a Catalunya, *The Phoenix and the Flame*, Yale University Press, New Haven and London, 1993, pàgs. 129–131.

Les obligacions dels rectors

El segon decret s'adreça als rectors, els quals s'exhorta a portar una vida exemplar, amb noves al·lusions al Concili de Trento: han de ser exemple per a tots, castos, senzills en el vestit, temperats en menjar i beure, modestos en el parlar, devots i zelosos de les coses de Déu i del bé de les persones, caritatius amb els pobres i necessitats, homes de pau. Han de viure recollits i dedicats a l'oració i la meditació, i ocupar-se a llegir les Sagrades Escripures, els decrets de Trento, el catecisme del papa Pius V, algunes sumes de casos de consciència "i altres llibres bons". "En tot siguin i semblin sants, tal com tenen obligació de ser-ho", resumeix.

Després d'aquesta exhortació general, el bisbe fa una sèrie de manaments específics i detallats: els rectors s'han d'estar continuament a les seves parròquies i no absentar-se'n més de dos dies sense permís del bisbe; els dies de festa han d'ensenyar la doctrina als grans, dins la missa, i als petits, a primera hora de la tarda, i només han d'administrar els sagraments als qui la sàpiguen; les confessions les han d'oïr als confessoris i no admetre cap donatiu dels penitents amb motiu del sagrament; no han de permetre les activitats d'endevinaires i altres persones que viuen de les supersticions; no han d'intervenir en matrimonis celebrats al marge de les normes decretades en el concili de Trento.

Pel que fa a l'administració dels béns, per a estar més lliures a l'hora d'exigir el compliment de les últimes voluntats dels difunts, els rectors no han de fer de marmessors. En totes les esglésies hi ha d'haver una arca per a posar les almoines de les misses, amb un llibre d'entrades i sortides, tancada amb dues claus, una en poder del rector i una en el d'un altre eclesiàstic o d'alguna de les autoritats municipals. Els rectors han d'exigir també el pagament dels delmes i primícies.

Finalment, els qui vulguin rebre els ordes s'han de presentar un mes abans perquè es puguin examinar bé els seus expedients, ja que es vol seguir al peu de la lletra els decrets de Trento, i s'adverteix que es rebutjarà els qui cerquin influències per a ser ordenats.

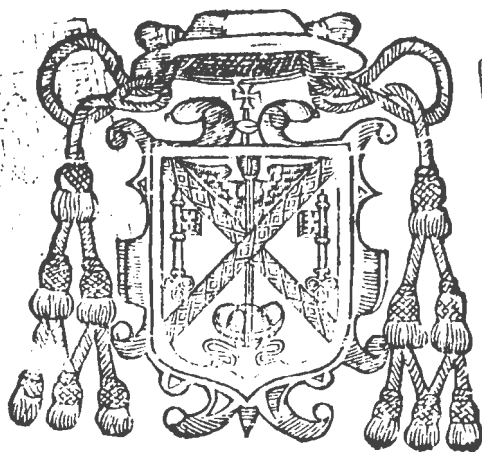
CONSTITVTIONES

SYNODALES A MICHAELE

Santos de San Pedro Episcopo Cœlsonen. & Præs-
side Supremi Consilij Castellæ, sancitæ in Syno-
do Dicecesana Cœlsonæ habita III. Idus

Septembris Anno Christiano.

M. DC. XXIX.

CVM LICENTIA.

Barcinone, Apud Stephanum Liberôs in Vico
Sancti Dominici. Anno Domini

M. DC. XXX.

CONSTITUTIONES SYNODALES,

AB ILLVSTR^{MO} ET REVER^{MO} DOMINO
DON MICHAELE SANTOS
DE SAN PEDRO, EPISCOPO COELSO-
nen. & Præsidi Supremi Consilij Castellæ Sancitæ
in Synodo Diœcesana Coelsonæ.

*Habita die tertio Idus Septembris, Anno M. DC. XXIX.
& ab eius successoribus.*

ET D ENVO

AB ILLVSTR^{MO} ET REVER^{MO} DOMINO
D. FR. LUDOVICO DE PONS,
EPISCOPO COELSONEN. REGIOQUE
Consiliario, in Diœcesana Synodo confirmatæ,
eiusque iussu Typis excussæ.

*DE IPARÆ VIRGINI IN PRIMO SVÆ
animationis instanti, absque originali labe con-
cepta, dicantur, & consecrantur.*

BARCINONÆ,

Ex Typographia ANTONII LACAVALLERIA, in viâ Bibliotheca-
riâ. Anno M. DC. LXXI.

Altres manaments als eclesiàstics i als seglars

En el tercer decret, el bisbe mana a tots els eclesiàstics que tenen cura d'ànimes que compareguin davant seu dins els trenta dies següents per a mostrar els seus títols. Als qui no en tenen, els prohibeix que confessin, administrin sagraments o prediquin si abans no passen un examen davant d'ell per a obtenir o renovar les llicències pertinents; els rectors no podran donar aquestes llicències a d'altres sacerdots, malgrat qualsevol costum que hi pogués haver en contra. Per a dir missa, tots han d'usar el missal romà, tal com ordenà el papa Climent VIII; el bisbe examinarà si els sacerdots saben bé les cerimònies, i si no les saben els suspensdrà.

Adreçant-se més directament a la seva vida personal, el bisbe recorda a aquells eclesiàstics que estan obligats a assistir al cor, que hi han d'estar com cal i seguir el rís amb atenció, sense passejar per l'església, enraonar o distreure's fent altres coses. També és conegut, diu, que alguns eclesiàstics, en ocasions de festes, casaments i carnestoltes, es comporten de manera impròpia, i els prohibeix l'assistència a balls, com també que juguin a pilota en llocs públics, o a cartes amb seglars i amb dones.

Pel que fa als seglars, els rectors i vicaris han d'amonestar els parroquians sobre l'obligació d'oír missa els dies de precepte. Es prohibeixen les cases amb taula de joc, pels mals que causen. I perquè alguns ja comencen a fer vida marital tan bon punt han estipulat els capítols matrimonials i abans de casar-se, es reprèn seriosament aquest mal costum i es mana també als nous casats que abans de començar a conviure rebin les benediccions nupcials.

El ressò de Trento i de les butlles papals

Aquests decrets no solament es van transformar parcialment en constitucions, sinó que van ser impresos sencers en el volum de *Sinodals* de 1630 i van romandre en les dues edicions successives de 1671 i 1751. El ventall de disposicions que contenen, amb les seves constants referències al concili de Trento, és molt significatiu i ens dóna la clau de l'orientació de les sinodals.

També es van imprimir senceres, en la primera edició i en les altres dues, set butlles pontificies posttridentines que les constitucions citen⁶. Són una de 1564, de Pius IV, sobre la professió de fe. Quatre dels anys 1566 a 1571, de Pius V, que tracten sobre la blasfèmia, la simonia, el descans els dies festius i

6. Són en els folis 99v-116v de l'edició de 1630.

altres qüestions de moral; sobre el que han d'observar els metges; sobre la cura amb què s'han d'elegir els rectors de les parròquies; i sobre els qui no resen les hores canòniques. Una altra butlla de 1505, de Sixte V, tracta sobre diverses qüestions de moral, i una de 1591, de Gregori XIV, sobre la immunitat eclesiàstica.

Contingut de les sinodals de 1630

Les constitucions sinodals pròpiament dites del recull de 1630 segueixen l'esquema de les *decretals*, tal com ho fan les *Constitucions Provincials* de Tarragona. Es redueixen o s'ometen alguns apartats d'aquells textos legals que no responen tant a les necessitats dels nous temps i s'amplien notablement els que fan referència a la cura pastoral ordinària o a altres temes relacionats i característics de la reforma catòlica.

Així, respecte a la generalitat dels fidels, es concedeix una especial atenció a la seva vida moral i a la lluita contra les supersticions⁷, a la instrucció religiosa⁸, al sagrament de la penitència⁹, a l'eucaristia i a la manera de tenir les esglésies¹⁰, la veneració dels sants i les relíquies¹¹, el baptisme¹², l'administració del matrimoni¹³, la conveniència d'extirpar costums grollers o poc apropiats¹⁴.

Pel que toca més directament als eclesiàstics, s'insisteix en el compliment dels seus deures pastorals de residència¹⁵, en la predicació i ensenyament del catecisme¹⁶, en l'exemplaritat i correcció de vida¹⁷, en els criteris d'admissió als ordes sagrats¹⁸.

També s'inclou dins les sinodals el contingut extractat d'unes constitucions fetes l'any 1597 per a organitzar el funcionament intern de la catedral, amb el

7. Llibre 5, títols 3 a 6, i 8.

8. Llibre 1, títol 17, capítol 4.

9. Llibre 5, títol 7.

10. Llibre 3, títols 19 i 21.

11. Llibre 3, títol 20.

12. Llibre 3, títol 18.

13. Llibre 4, sencer.

14. Llibre 1, títol 4, amb referència als costums que cal abolir en les processons del Corpus i als esquellots en els casaments dels viudos.

15. Llibre 3, títol 4.

16. Llibre 1, títol 17.

17. Llibre 3, títols 1 i 2.

18. Llibre 1, títol 5.

detall de les obligacions del degà, l'ardiaca, el xantre i el tresorer¹⁹.

Les sinodals de 1671

Al cap d'uns quaranta anys, el 1671, es féu una segona edició de les *sinodals*. El bisbe Lluís de Ponts (1664–1685), amb unes paraules introductòries signades a Solsona el 22 de setembre de 1670, deia que en el primer sínode que havia celebrat i a petició dels assistents havia confirmat i manat reimprimir les sinodals del bisbe Santos, traient-ne però les censures que portaven i afegint-hi unes altres constitucions que el bisbe Pedro de Santiago (1640–1644) havia fet posteriorment en un sínode de 1641 (on també havia suprimit aquelles censures)²⁰.

L'edició de 1671 recull íntegrament i sense modificacions les constitucions de 1630, amb algun canvi insignificant, com també els decrets i altres escrits que les acompanyaven²¹. Inclou un curt decret de 1668 del bisbe Ponts sobre el compte que s'havia de posar en l'execució dels llegats pius i un índex de matèries molt més ampli que el de l'edició anterior²².

Les setze constitucions de 1641, que col·loca a part del cos principal, subratllaven els criteris de reforma de les de 1630, augmentant-ne o precisant-ne les exigències: cap rector no podia passar més d'una nit fora de la seva parròquia sense permís, si anava a Solsona havia de presentar-se tot seguit al bisbe, els clergues havien de portar el cabell i la barba arreglats amb senzillesa i no entrar en tavernes fora d'un cas de necessitat. Es donaven més normes per als confessors, s'insistia en el compliment pasqual, que no es treballés els diumenges, i en el bon ordre dels sufragis. I, molt relacionat amb les circumstàncies del moment, es manava evitar els contactes amb els soldats francesos heretges²³.

19. Llibre 1, títols 11 a 14. Les constitucions de 1597 de la catedral s'estenen també sobre les funcions i obligacions del preposit del capítol, dels canonges i dels beneficiats. En total ocupen unes 56 pàgines en la impressió que en manà fer més endavant el bisbe Lluís de Ponts: *Constitutiones Ecclesiae Cathedralis Coelsonensis*. Barcinone 1665.

20. Aquesta edició de les sinodals porta el mateix títol de la de 1630, *Constitutiones Synodales Dioecesis Coelsonensis*, amb l'afegit que ara són "denuo ab Illustrissimo et Reverendissimo Domino D. Fr. Ludovico de Pons, Episcopo Coelsonensi... excussae". Impreses a Barcelona, a la tipografia d'Antoni Lacavalleria, 1671.

21. Dues diferències menors: en el llibre 1, títol 6, capítol 3, l'edició de 1630 portava els noms i càrrecs de les persones elegides com a jutges sinodals en el sínode de 1629, mentre que l'edició de 1671 es limita a oferir el formulari, posant "N.N." en lloc dels noms. El calendari dels dies de festa varia també lleugerament, tal com veurem més endavant.

22. El decret, del 24 de setembre, és en el foli 93r i v.

23. Aquestes constitucions són en els folis 87r-92v.

Les sinodals de 1751

La tercera edició de les *sinodals* és la de 1751²⁴. En el pròleg, dedicat al clergat i signat a Solsona el 26 de febrer d'aquell any, el bisbe Fr. Josep de Mezquía (1746–1772) diu que s'hi han afegit coses i se n'han tret d'altres segons les necessitats dels temps i, efectivament, hi ha alguns canvis en les constitucions, però tampoc no són excessivament importants²⁵.

En els documents romans inclosos en la primera i segona edició se n'hi afegeixen deu més, en general molt curts: l'un de 1728, del pontificat de Benet XIII, manant que es prediqui amb senzillesa; vuit apareguts entre 1741 i 1747, del pontificat de Benet XIV, sobre el dejuni, la confessió i els estipendis de misses. Un document més antic, de 1732, del pontificat de Climent XII, que tracta dels exercicis que han de fer els sacerdots, fou recuperat l'any 1749 pel bisbe de Solsona, que el comentà àmpliament i hi afegí unes disposicions de caràcter pràctic, mostrant així el seu interès per la salut espiritual dels seus col.laboradors en la tasca pastoral²⁶.

Els “avisos espirituals”

Les últimes setanta-cinc pàgines de les *sinodals* de 1751 les ocupen uns “documents i avisos” que el bisbe volia que es llegissin cada any als feligresos.

En quatre llargs capítols tracten del respecte i la veneració amb què s'ha d'estar dins les esglésies (amb alguna referència també als halls als seus voltants i als panderos de les confraries), de la recepció dels sagraments de la penitència i de l'eucaristia, de la santificació de les festes i, un tema sobre el

24. El títol és, com sempre, *Constitutiones Synodales Dioecesis Coelsomonensis*, seguit del nom del primer bisbe que les edità, Miquel Santos de San Pedro, però afegint-hi ara “denuo ab Illustrissimo et Reverendissimo D. D. Fr. Josepho de Mezquia... in lucem editae”. El pròleg ocupa sis pàgines, sense numerar.

25. Per exemple, encara que no són les úniques, una altra lleugera modificació del calendari de festes i unes addicions a una llista de llibres aconsellats als rectors.

26. El document de Climent XII ocupa les pàgines 294–297, i el comentari i les disposicions del bisbe les pàgines 297–301. El bisbe mana que els exercicis espirituals es facin al convent de caputxins de Solsona; als col·legis de la Companyia de Jesús de Cervera, Sant Guim, la Santa Cova de Manresa i Barcelona; o a les Congregacions de Missioners de Barcelona, “com la de Santa Maria la Bella”; o amb el permís del bisbe, en altres cases religioses.

CONSTITUTIONES SYNODALES

DIÖCESIS COELSONENSIS

AB ILLUSTRISSIMO D.D. MICHAËLE SANTOS
de San Pedro, Episcopo Cœlsonensi, & Pro-Rege
totius Catalauniæ Principatûs, Supremique Consilii
Castellæ Præsidente, sancitæ in Synodo Diœcesana
anno 1629. ab ejusque Successoribus,

ET DENUÐ

AB ILL^{MO}. ET REV^{MO}. D.D. FR. JOSEPHO DE MEZQUIA,
Ex-Generali totius Regalis, ac Militaris Ordinis Beatissimæ
Virginis MARIÆ DE MERCEDE, Redemptionis Capti-
vorum, Dei, & Sanctæ Sedis Apostolicæ gratiâ Episcopo
Cœlsonensi, Regioque Consiliario, &c. in Diœcesana Synodo
confirmatæ, & adjectis quibusdam in illa stabilitis, necnon
aliis ad faciliorem, pleniorumque veterum Constitutionum
intelligentiam haud parum utilibus, aliis autem expunctis
prævio Perillustris Capituli Cœlsonensis consilio, ejusdem
Illustrissimi, & Reverendissimi Domini jussu
in lucem editæ.

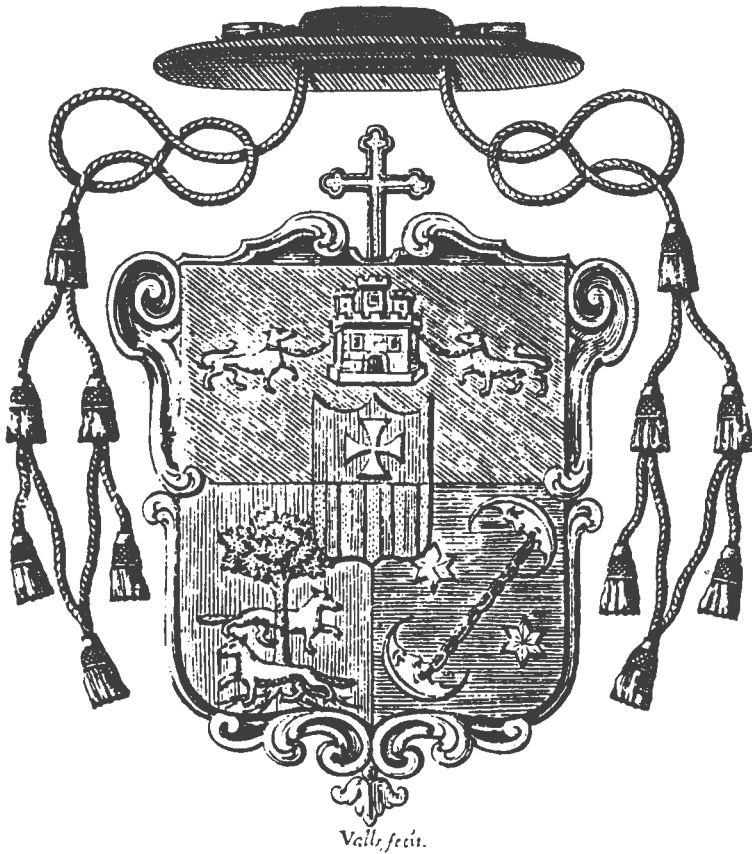
DEIPARÆ SEMPER VIRGINI IN PRIMO
suz animationis instanti absque originali labe con-
ceptæ dicantur, & consecrantur per manus Sancti
Raymundi Nonnati hujus Diœcesis
Patroni.

Cervariæ in Lacetanis : Typ. Academ. apud JOSEPHUM
BARBÈR, & Soc. Anno 1751.

3. Portada de les sinodals de 1751

CONSTITUTIONES SYNODALES

DIOECESIS GOELSONENSIS;

4. Portadella de les sinodals de 1751 amb les armes del bisbe Mequixina

qual fins ara no s'havia insistit tant, de l'educació dels fills²⁷.

Apèndix: llibres recomanats

Les *sinodals* de Solsona ens donen encara notícies interessants sobre els llibres de consulta, estudi i meditació que es recomanaven als rectors, sobre la seva activitat notarial i sobre les festes.

Una constitució de 1630 aconsellava als rectors que tinguessin els següents llibres, amb els quals podrien resoldre gairebé tots els casos de consciència i les altres dificultats que els pogués presentar la cura de les ànimes: el *Manual* de Navarro, les *Summes* de Toledo i Mauro, les obres *Sobre el sagrament del matrimoni* i *Sobre els preceptes del Decàleg* del pare Tomàs Sánchez, les del pare Egidi de Coninch *Sobre els sagraments i les censures* i les del doctor Bonacina. Hi ha també una referència a un llibre recent del doctor Ciruelo. Calia tenir iguament el *Concili de Trento*, el *Catecisme Romà*, el *Ritual Romà*, les *Constitucions Provincials Tarraconenses* i les presents *Sinodals* del bisbat de Solsona²⁸.

L'edició de 1671 porta exactament la mateixa constitució i la mateixa llista de llibres²⁹. Però la de 1751, que deixa d'esmentar a Ciruelo, n'hi afegeix més. Recomana alguna de les obres editades fa pocs anys per "òptims autors", com *El confessor Instruido* i *El Cura Instruido* del pare Pau Señeri o les *Collationes seu Conferentias Morales Gerundenses* del bisbe Bastero. Convé tenir a mà la *Biblia* i, per a entendre-la bé, el *Comentari* del pare Jacobus Tirinus, que té l'avantatge de no ser excessivament extens. També és útil llegir alguns llibres "místics o de pietat" per a poder alimentar la pròpia ànima i les dels altres, com per exemple les obres de sant Francesc de Sales i del venerable fra Lluís de Granada, tan lloades, diu, per la Santa Seu³⁰.

27. Pàgines 304–376. Comencen amb una portada que diu: "Documents y avisos espirituales del Illm. y Revm. señor D. Fra Joseph de Mezquia, ex general de tot lo Real y Militar Orde de Nostra Senyora de la Mercè, Redempció de Catius, per la gràcia de Déu y de la Santa Sede Apostòlica bisbe de Solsona, del Consell de Sa Magestat, dirigits a sos amats en Jesucrist tots los faels cristians del bisbat de Solsona, que per manament del mateix Illm. y Revm. señor deuran tots los rectors y demás regint cura de ànimes en dit bisbat llegir al poble tots los anys en los mesos de janer y juny, mentres se celebren los divins oficis, repartint la lectura en los diumenges de dits mesos".

28. Llibre 3, títol 11, capítol 2.

29. Llibre 3, títol 11, capítol 2.

30. Llibre 3, títol 11, capítol 5.

Les festes

Les tres edicions de les sinodals porten una relació de les festes de precepte³¹. Hi ha algunes variacions de l'una a l'altra i la de 1751 classifica aquests dies en dues categories: la dels que s'ha d'anar a missa i no es poden fer "treballs mecànics", 19 en total, i la dels que es pot treballar després d'haver assistit a missa, 23 en total.

Es pot assenyalar que Sant Esteve i el segon dia de les dues Pasqües estan en la primera categoria; el tercer dia de les Pasqües, el de Sant Josep i el de Sant Ramon (que només figura en la llista de 1751), en la segona. Però un estudi més detallat de les celebracions cau fora de l'objecte d'aquestes planes.

Les tres edicions porten també una llista dels dies que no són de precepte però en els quals la cúria eclesiàstica interromp l'activitat³². Coincideixen quasi exactament en els tres casos. L'any 1751 se n'assenyalen 29, i entre ells hi ha dijous, divendres i dissabte sants.

Les escrivanies

L'última trentena de fulls de les *sinodals* de 1630 contenen, en lletra menuda i atapeïda, unes "fórmules que han d'usar els rectors i d'altres que regeixin la cura de les ànimes a les parròquies i llocs de la diòcesi de Solsona, del Principat de Catalunya, quan redactin els instruments que el costum els permet fer"³³. La majoria d'aquestes fórmules tracten sobre compres, vendes i arrendaments en diferents circumstàncies de béns immobles i de censals de diverses menes, incloent-hi models de rebuts, de reconeixement de deutes, etc. Totes les fórmules són redactades en llatí, llevat de la que tracta dels capítols matrimonials i la dels testaments, que són escrites en català. Exactament el mateix formulari apareixerà després sense canvis en les edicions de 1648 i 1665 de les sinodals d'Àger³⁴.

L'edició de 1671 copia totes aquestes fórmules sense cap variació. En can-

31. En les tres edicions: llibre 2, títol 4, capítol 1.

32. En les tres edicions. Llibre 2, títol 4, capítol 2.

33. Folis 123r–155v. L'encapçalament diu: "Formulae instrumentorum quibus uti debent rectores et alii curam animarum regentes in parochiis et locis diocesis Coelsonensis, infra Principatum Cathaloniae constitutis, in conficiendis instrumentis, quibus ad id auctoritas de consuetudine, usu et observantia tributa censetur".

34. *Constitutiones sinodales veteres et novae Abbatatus nunch Archipresbyteratus Agerensis*, Barcinone 1648, folis 103–172. Sobre aquestes constitucions d'Àger de 1648 i de 1665, i unes altres del Priorat de Meià de 1659 presentem una comunicació en el Tercer Congrés d'Història Moderna de Catalunya que se celebrarà el proper mes de desembre a Barcelona.

CONSTITVTIONES
ECCLESIAE
CATHEDRALIS
 COELSONENSIS.

Illustrissimi, & Reverendissimi D. Fr. Don Ludovicus de Pons, Benedictini, Episcopi Coelsonensis, Regij Consiliarij, iussu excussa.

AD MAGNAM DEI MATREM, SANCTISSIMAM Virginem MARIAM, eiusdem Ecclesiae Patronam.

BARCINONE,

Apud Mathevat Civit. & Vnivers. Typ. juxta domum Rectoris Pini. Anno 1665.

Colleg. Murosan. Societ. Jesu.

vi, la de 1751 suprimeix quasi tota la secció. Només conserva una fórmula, en català, per a fer testament, ja que, explica, amb un decret del primer d'abril de 1737 el rei prohibí als rectors totes les altres actuacions notariales sota pena de nul.litat³⁵.

Encara una nota sobre la llengua usada a les *sinodals*. Ens acabem de referir a la de les fórmules notariales. Les constitucions pròpiament dites, les portades, els pròlegs i dedicatòries són escrits en llatí, com també els documents romans. Els tres decrets episcopals de 1624 són escrits en castellà. Les constitucions del sínode de 1641 i tots els altres documents episcopals de les edicions de 1671 i 1751 són escrits en català.

Resum i conclusió: un esforç continu de reforma

El to general de les tres edicions de les *sinodals* de Solsona estudiades, que cobreixen uns cent-vint anys, és doncs decididament de reforma, entesa en el sentit que en el segle XVI es donava a la paraula "reformat": tornar a "donar forma" al que s'havia "de-format".

Era la reforma que havia pretès el Concili de Trento i en la qual s'havia seguit insistint des de la cúria romana. En gran part consistia en unes mesures que ara poden semblar òbvies i enganyosament senzilles, una "reforma" en aquelles coses que es podrien qualificar d'ordinària administració, de cada dia. Coses com la instrucció religiosa dels fidels, a través del catecisme que s'havia d'explicar a la canalla i de la predicació als grans; la lluita contra la superstició; la insistència en la necessitat d'un comportament moral correcte; en la importància de rebre devotament els sagraments, especialment el de la penitència, i d'assistir a missa i no treballar els diumenges i festes; en la supressió de manifestacions de religiositat que semblaven innecessàriament sorolloses, superficials o fins i tot desenfocades.

En correspondència amb tot això, es demanava als eclesiàstics un exacte compliment de les seves obligacions pastorals i que la seva vida personal fos exemplar. La residència constant dels rectors als llocs que tenien encomanats s'exigia ara amb rigor; i es feia el que es podia per a millorar la seva preparació intel.lectual i espiritual, amb resultats que a la llarga fossin satisfactoris no solament per als rectors sinó per a tots els sacerdots.

Això és el que reflecteixen els documents examinats en les presents pàgines. D'una manera especial ho deixen veure els decrets de 1624 i el nucli de

35. Pàgines 302-304.

les constitucions de 1630, que sobreviu amb molts pocs canvis en els reculls de 1671 i 1751. Però ho deixen veure també les constitucions del sínode de 1641, com també les normes sobre exercicis espirituals i els “avisos” per al poble de l’edició de 1751.

En conjunt, aquests tres volums de *sinodals* són un senyal ben eloqüent de la notable empenta amb què la reforma catòlica fou empresa i continuada pels prelats del llavors nou bisbat de Solsona.